

Harsányi Kálmán színművei.

Írta: PERÉNYI JOZSEF.

1. *Ellák*, tragédia 5 felvonásban. Először a Nemzeti Színházban, 1923 március 2-án.
2. *Pater Benedek*, színmű 1 felvonásban. Először a Kamara Színházban, 1926 december 10-én.
3. *Mariaba királya*, színmű 1 felvonásban. Először a Városi Színházban, 1927 március 9-én.
4. *Az atyamester*, színmű 1 felvonásban. Előadásra nem került.
5. *Az esquilinusi temető*, színmű 1 felvonásban. Előadásra nem került.

*

Irodalom. A bemutató előadások után a fővárosi napilapok ismertetései. — Magyar Színművészeti Lexikon. Budapest, 1930. II. k. 205—206. l. — *Pintér Jenő*: Magyar irodalom története. Képes kiadás. Budapest, 1928. II. k. 59. l. — *Várkonyi Nándor*: A modern magyar irodalom. Pécs, 1928. 256—257. l. — *Juhász Géza*: Bevezetés az új magyar irodalomba (1900—1928). Budapest—Debrecen, 1928. 10. l. — *Berényi László*: Harsányi K. Élet. 1929. 133—137. l. — *Halász Gábor*: Harsányi K. Magyar Szemle. 1929. 65—67. l. — *Schöpfőln Aladár*: Harsányi K. Nyugat. 1929. 882—899. l. — Élet. 1929. 142. l. (Harsányi K. tragédiája a napisajtóban.) — Debreceni Szemle. 1929. 9. sz. (Ellák.) — Napkelet. 1923. 4. sz. (Ellák.) — Magyar Kultúra. 1923. 4. sz. (Ellák.) — Élet. 1923. I. 5. sz. (Ellák.) — Akadémiai Értesítő. 1925. 166—167. l. (Ellák.) — Budapesti Szemle. 1923. I. 224—226. l. (Ellák.) — Élet. 1910. I. 25. l. (Drámai miniatűrök.) — Akadémiai Értesítő. 1927. 56. l. (Pater Benedek.) — Napkelet. 1927. 1. sz. (Pater Benedek.) — Akadémiai Értesítő. 1931. 446. f. (Ellák.)

Harsányi Kálmán majdnem egyidőben indult el a drámaírói pályán Tardos (Krenner) Viktorral. *Ellák* című történeti szomorújátékát már 1905-ben nyújtotta be a Nemzeti Színházhoz, de ott az értékes művet soká hevertették. Harsányi, ki végre is megúnta a hosszas várakozást, visszavette művét, újra átdolgozta és ebben az új formában végre Hevesi Sándor fogadta el előadásra. A darabnak szép sikere volt. A közönség és a sajtó egyaránt elismerte kiváló értékeit. Általános volt a vélemény, hogy Katona József Bánk bánja óta ilyen mély történeti átpillantással és plasztikus tömörséggel megírt történeti tragédiánk még nem volt.

Harsányi Kálmán más körülmények között és más okok miatt ugyanúgy járt, mint Katona József. Megölték benne a drámaíróit. Neki is csak egy igazán nagy drámai alkotása van, de ez megörökíti nevét a magyar drámairodalom történetében.

Drámai miniatűrjei közül csak kettő (a *Pater Benedek* és

Mariaba királya) került előadásra. *Az atyamester* és *Az esquilinusi temető* című 1 felvonásos nem kerültek előadásra. Több drámát nem írhatott. A létért való küzdelem felemésztette Harsányi K. minden erejét. Voltak jóbarátai, akik mindent elkövettek, hogy a nagytehetségű költőnek olyan hivatali állást biztosítsanak, amely mellett elég ideje maradjon a drámairásra. Ez a törekvés azonban nem járt eredménnyel.

Harsányi Kálmán egyetlen nagy drámai műve: *Ellák*, tragédia öt felvonásban, a Nemzeti Színházban került bemutatóra 1923-ban (márc. 2.). Az *Ellák* a húnok virágbirodalmának tragédiája s mégis minden sorából régi, nagy magyar szívek dobogása hangzik felénk. Harsányi K. Attila, *Ellák*, Csaba életéből tükröt készített, amelyben csak a magyar nép láthatja meg magát. A pártütés pusztító vihara zúg végig a színpadon. Fiú apa ellen, testvér testvér ellen, feleség férj ellen, civódás, hatalomvágy, önzés és önzetlenség, szerelem és önfeláldozás, az érzéseknek színes nagy skálája, annyi szakadék, annyi csúcs, hogy egyetlen akaratnak is ezer a rúgója és megdöbbenve érezzük a tragédia bekövetkeztének végzetes szükségszerűségét.

Hún történet, magyar sors. Harsányi K. darabjának ez az creje. Ebből a tragédiából egy igaz, hűséges és kesergő magyar szív dobog a közönség felé, történelmi levegő borul az egész színházra és annyi őszinteség és igazság árad felénk a tragédiából, hogy nagy magyar értékek érezzük, amelyet meg kell becsülnünk.

A tragédia színhelye Hunnivár, Attila székhelye; ideje a 453-ik esztendő.

Az első felvonás Attila palotájának fogadócsarnokában játszik. Onegesias szertartásmester előkészületeket tétet Hildegund burgund királylány fogadtatására. Attila udvara tele van idegen fejedelmekkel, fiai közül Dengies és Irnák is inkább ezek felé hajlanak. *Ellák* csak magát és öccsét, Csabát tartja már húnoknak. Nem akarja ugyan atyját, a világbirodalom urát bírálni, de fáj neki, hogy idegenekkel szemben a húnok háttérbe szorulnak. Azt is megtudjuk, hogy *Ellák* szerette Hildegundot, de legyőzte szívét. Hildegund Attila felesége lesz, ő rá nézve idegen. Mikor Altaroth burgund király Hildegunddal megjön, s az érkezők üdvözlése után Attila Hildegundot a trón felé vezeti, a szép burgund leány visszafordul és *Ellákon* felelő tekintetét. Attila most felszólítja fiait, vezéreit, majd feleségeit,

hogy köszöntsék Hildegundot. Mindenki előáll, csak Réka, Ellák anyja nem mutatkozik. Attila kérdésére Ellák kijelenti, hogy Réka az ő kérésére nem jelent meg. Hildegund maga akar majd Réka elé járulni hódolatra és addig is virágot ad Elláknak, hogy ezzel köszöntse nevében anyját.

Attila Ellákot Ardarik ellen küldi a harcba. Ellák szívesen teljesíti atyja parancsát, csak egy kifogása van, hogy oly sok idegen van a seregben. Attila elhallgattatja Ellákot. Most három táltos áll elő. Jósolni fognak. Mind a három halált jósol Attilának. Attila a jóslat után kardját Elláknak ígéri, mert benne ismeri fel az igazi hún vonásokat. Majd az osztrógótok királyát küldi Ardarik ellen és alája rendel Ellák seregeiből nyole dandárt. Végül azt az óhajtását jelenti ki, hogy Ellák vegye feleségül a hős Edek leányát, Mikoltot és megteszi őt testőrhadnagyává. (I. felv.)

Ellák a palota sátrában tábornesterének, Sillónak adja ki rendelkezéseit. Ide jó Réka és Ellákot Attila ellen igyekszik ingerelni, de minden törekvése hiábavaló. Ellák tovább rendelkezik, hogy a nyole hún dandár maradjon töretlen egység. Attila pedig megleckézteti Ellákot és elárulja, hogy Csabának is adott hadat, de Csaba ennek csak alvezére, a skyr király parancsol az ötvenkét hún dandár fölött. Ellák elkeseredik. Ekkor jó Hildegund és e szavakkal lép Ellák elé:

„Búcsúzni jöttem, hogy ha akarod.
Meghalni jöttem, hogy ha akarod.
Szeretni jöttem, hogy ha akarod.
Válassz, uram vagy s én örök rabod.“ --

Ellák elküldi Hildegundot, hidegen búcsúzik tőle, de Hildegund arra kéri, hogy szabadítsa meg őt Attilától, kit nem szeret, mert hiszen ő irtotta ki őseit. Réka rá akarja venni Ellákot, hogy ölje meg atyját, mert csak így támadhat új életre Hunnia. Ellák azonban nem vállalkozik az apagyilkosságra és ekkor Hildegund kijelenti, hogy még az éjjel megöli Attilát. Hildegund eltávozik, Ellák Rékával marad és elkeseredetten, a végsőre elszánva, mondja anyjának, hogy ő fog végezni Attilával. (II. felv.)

Attila ágyasházának előcsarnokában Hildegund búcsúzik kíséraitól. Onegesiast visszatartja, s rá akarja venni, hogy ölje meg Attilát. A ravasz és gyáva görög azonban nem mer erre vállalkozni, de kioktatja Hildegundot, hogyan döfje tőrét a

király testébe. Mikor Hildegund magára marad, félelem vesz erőt rajta. Attila észreveszi Hildegund rémületét s igyekszik őt megnyugtatni. Hildegund kívánságára elbeszéli, hogy Cata-launumnál mikép harcoltak bosszúból a halottak is. Az elbeszélést Ellák zavarja meg, aki seregét, a hún hadat követeli. Ellák kész a húnokkal új hazát keresni, Attila pedig maradjon tizenhét nép fölött úr. De Attila nem enged. Szerinte az idegenek tartják össze a húnokat. „Százeezer hún: százeezer akarat.“ Attila tovább folytatja megkezdett elbeszélését, amikor Hildegund tört ragad s vakon Attilára támad. Ellák közbeveti magát es újból kéri atyját, hogy hallgassa meg kérését. A hűséges, derék Edek is közbelép, hogy az apa és a fiú megértse egymást, de hiába. Attila karddal támad fiára, de a neki szánt csapás Edeket találja, mire az holtan terül el. Attila most Ellákra rohan, de Hildegund orozva támadva törét többször Attilálá döfi. Attila lerogy és e szavakkal hal meg:

„Ellák, most halt meg néped!

A hún! Meghalt! Szétmállik minden, minden...“ (III. felv.)

Attila meggyilkolásával Dengies Ellákot, a herul király Hildegundot vádolja. Ellák ellenségei elhatározzák, hogy Elláknak vesznie kell és követet küldenek Csabához, hogy őt megnyerjék a maguk számára. Mikolt Ellákot akarja védeni, de Ellák magára vállalja az apagyilkosságot, majd kiadja a rendelkezést Attila temetésére vonatkozólag. Ellák Csabában bízva, akarja atyja „dicső, szép hazug“ álmának szétmállása után a magáét felépíteni. (IV. felv.)

Ellák már tudja, hogy ellenfelei Csabát ellene ingerelték, Csaba egyesült is a lázadókkal és bosszút akar állni Ellákon az apagyilkosságért:

„Ő döf keresztül!... büntető keze!...“

Testvér testvért és hún fog ölni hűnt!

Ettől remegtem, rám szakad az átok“ —

mondja Ellák.

Ellák hívei elfogják Csabát és Ellák elé hozzák. Ellák testvérileg üdvözli öcsét, de ez hidegen fordul el tőle. A büntetést, a bosszút rábizta Isten és felszólítja bátyját, hogy vivjon meg vele. Vívni kezdenek, de Ellák nem védi magát és Csaba kardja sebet ejt fején. A seb halálos. Ellák ki akar békülni öcsével, de ez ismét elfordul tőle. Elláknak egy vágya

van: vissza akarja vinni húnjait Ázsiába, új életre akarja vezetni holt népét. Ellák lovára kötteti magát és megindul Mikolttal. Mikor ereje már-már elhagyja, Csaba elébe kerül, kibékül vele és Ellák haldokolva, de feszesen ül lován, mire Csaba, bátyját végre megértve, letérdel és e szókkal búcsúzik tőle: „Bátyám, királyom!” — (V. felv.)

Harsányi Kálmán nagyszabású tragédiája az utóbbi évek hasonló termékeitől előnyösen különbözik abban, hogy benne a drámaiság elevenebb lüktetésű és feszítőbb erejű; erősebb szerkesztésével és szigorúbban központosított cselekvényével inkább színpadi munka. A darab drámaisága a harmadik felvonás végéig egyre emelkedik, azután megroppan a darab és az ötödik felvonás már elnagyolt. Hildegund jellemrajza zavarossá válik és Ellák sem kelt megfelelő illúziót. A darabban igen sok szépség van, de vannak benső zavaró mozzanatok is. Főképen a darab főeszméje zavarja meg a mű szépségeinek élvezetét. Főeszméje: a nemzetközi világmozgalomnak és a nemzeti ellenhatásnak szembeállítása, hogy minden nemzeti hagyomány ellenére Attilát a kozmopolita gondolat megtestesítőjévé teszi meg, visszás és zavaró hatású. Nekünk visszatetsző az az Attila, ki húnjait csak ócsárolni tudja, aki a hún sereget idegen királyok kezére adja és a hűnt a higgadtabb idegennel akarja körülvenni. Az idegennek ez a megbecsülése Attila alakján visszásan hat. Hogy a legyőzött idegen királyok Attila udvarában olyan hatalmasok lettek volna, hogy ez kihívja a hún fők irigységét: korrajzi tévedés. A kezes, a tús dolga a húnoknál nem lehetett irigylésre méltó, Harsányi Kálmánnak azonban szüksége volt erre a nagyításra, mert ez az ő céljával járt; ez az ellentét alapja az apa és a fiú között, mert Ellák a hún törzsek hatalmáért, szabadságáért küzd, — ami viszont mintha a nemzetiségi eszmét előlegezné! Az apa és fiú viszályába szerelmi motívum vegyül: Ellák is szereti Hildegundot, akivel atyja üli nászát, viszont Hildegund is szereti Ellákot. Ez a szerelmi motívum egy kissé modern. Hildegund nem forr össze a küzdő eszmékkal, inkább csak ráadás Ellák sérelmére. A darabban eddig van őserő és valami zordon fönség, amely abban tetőzik, amint az apa és a fiú kardot rántanak egymásra. Ezután hanyatlik a darab és minden vigasztaló mozzanat nélkül végződik. A jellemrajzban van erő. Harsányi Kálmán Attilát *emberré* tette, mégpedig monumentális emberré, ki a világ-

birodalom ura, véreskezű, de ha kell, ember: a bűn és erény összetettje. A magyar drámaírók (Bánffy Miklós, Márkus László) *a láthatatlan emberré* magasztosították Attilát s így lett belőle epikai hős. Harsányi Kálmán Attilájának emberi célja van: a világbirodalom; emberi szemmel látja ezt a célt és emberi kegyetlenséggel tipor el mindent, ami célja elébe áll. Attila tragikai monumentalitásában kerül szembe Ellákkal, akit Harsányi Attila fölé emelt. Ellák a hún nemzet hőse, aki nem érti apját, nem is akarja érteni, mert hún és neki nem világalom, hanem hún erő kell és ezért száll szembe atyjával. Szembe száll vele, mert nincs benne más érzés, más szerelem, más keserőség, csak ami a húnshoz kapcsolja. A tragédia igazságának ez volna a sarkpontja: ezt a szembefordulást kell a költőnek megokolnia. Ezért rajzolja a költő Ellákot egy érzés emberének, akiben egy nagy fájdalom minden egyéb érzést eltipor, a szerelmet éppúgy, mint a fiú szeretetet. Ellák siratja a húnshoz vérének és ezért ez a tragédia nemcsak Ellák tragédiája, hanem a hún nép tragédiája is. Az elvi ellentét az apa és fiú között a maga egyenlenségében monumentálisabb lett volna, ha a szerző nem bonyolítja össze szerelmi motívummal és más indítékokkal is. Ellák különben is habozóbb, erélytelenebb a csupa vasakarat Attilánál.

Részben sikerült Hildegund alakjának rajza is. Hildegund szerelmes leány, akinek éppen úgy fáj Elláktól való elszakítása, mint burgund őseinek kiirtása. Finoman jellemzi Harsányi K. Mikoltot, a hódolattal szerető feleséget, aki csak az ura szerelmében él.

Az alakokon kívül több sikerült jelenet van a darabban. A legszebbek közé tartozik az a jelenet, amelyben Ellák és hún vezérei nem tudnak választani, mely dandáraikat küldjék hadba idegen vezérrel. Vagy milyen hatalmas az a jelenet, amelyben Hildegund kéri Attilát, hogy beszélje el neki a catalaunumi holtak bosszuló gyilkolását, mely a burgund leány bosszúvágyát még inkább hevíti.

Stílszerűtlennek kell azonban a darabban azt tartanunk, hogy alakjai gyakran magukat magyarázzák és a szenvedélyek forró viharát az értelem hideg áramlatával hűtik le.

A tragédia nyelvét külön ki kell emelnünk. Szervedélyes, tragikai erő jellemzi.

Harsányi Kálmán Ellákja nem hibátlan mű, de van sok

igaz, figyelemreméltó jelessége. Nemes írói becsvágytól hajtott, magasabb stíltra törekvő költőnek felfogásában érdekes, nyelvben szép drámai munkája, amelyet a közönség is tetszéssel fogadott. A művet a Magyar Tudományos Akadémia a Vojnits-díjjal, a Petőfi-Társaság pedig nagy díjával jutalmazta.

Sok költői szépség van Harsányi Kálmán egyfelvonásos drámai miniatűrjében, a *Pater Benedek*-ben is, mely a Nemzeti Színház Kamara Színházában került bemutatóra (1926 december 10-én).

E bájos darabban a tárgyhoz illő gyengéd, finom formában Mátyás király öreg könyvmásoló barátjának lelkében megkapó lírai bensőséggel szólaltatja meg a kedve ellen való munkára leigázott művészi becsvágy keserűségét és a hamvadozó parázs felgyulását az utolsó fellángolásra.

Pater Benedek, a dominikánus barát, Mátyás király könyvmásolója már nyolevanesztendő. Tanítványai felkeresik, gyöngyvirágcsokorral kedveskednek a mesternek, aki éppen most, születésnapján fejezi be utolsó munkáját. Többet nem kíván dolgozni. Most már csak a verőfényes napsugárban akar sétálgatni, míg lábai bírják. Tanítványai eltávoznak és Marco Attavante, a hírneves miniatűrképíró jelenik meg nála Mátyás király megbízásából és átadja neki Dante Divina Commediáját lemásolás végett. Pater Benedek azonban hallani sem akar az előtte ismeretlen mű másolásáról. Húsz esztendeje dolgozott a királynak és ez alatt az idő alatt nem tudta elérni, hogy beteljék szíve vágya. Vergiliust, Horatiust, Ovidiust, Petrarcat kérte, de neki nem adatott meg, hogy költőt másolhasson. Attavante szerint a király most jóvá akarja tenni ezt Danteval, de Pater Benedek olvasatlanul akarja visszaküldeni a könyvet, amelynek másolásáért pedig Blandius és Francesco di Chierico könyvmásoló mesterek vetekedtek. Attavante kérésére Pater Benedek hozzálát Dante művének olvasásához. Az esteli nécesnél fog hozzá az olvasáshoz és másnap reggel frater Boldizsár a könyv olvasásába merülten, átszellemülten találja Pater Benedeket. Pater Benedek az imazsámolyra rogy és Istentől két esztendőt kér, hogy egy örökkön élő nagy emberi munkát néhány század év alatt porrá málló könyvbe írhasson. Dante

versei közé akarja írni képecskéit, fakó mását annak, ami lelkében él.

Ezt a megragadó kis történetet olyan valami finom érzéssel, s olyan varázslatos költői erővel állítja elénk a színpadra Harsányi Kálmán, hogy igazán a vége felé járó „quattrocento“ lángját látjuk benne fényesen lobogni s lelkünk megtelik az igazi szépnek boldogító hevületével. Nem csupán a maga egészében szép ez a kis darab, — telisteli van finomuál finomabb részletekkel, valóságos XV. századbeli értékes kodexként hat, mely az iniciálék és a szövegeközi miniatűrök művészi vonalival és eleven színeivel ékes.

Mily bájos mindjárt az első jelenet: a hálás tanítványok a gyöngyvirágbokrétával s utána a búcsúzás, milyen jól van beállítva a nagy Attavantenak, a firenzei illusztrátornak alakja, mily remekül van festve Dante hatása s milyen rendkívül finom érzékre vall, hogy Mátyás király alakját némán suhanatja át a színen az író. A nemesebb élvezetek iránt fogékony közönség számára ez az artisztikus kis mű hosszú ideig marad a Kamara Színház műsorán.

Mariaba királya című kis darabját a székesfővárosi közoktatási tanács által rendezett ifjúsági előadások során a Nemzeti Színház tagjai mutatták be a Városi Színházban. (1927 március 9.)

A darab színhelye Mariaba városa a Krisztus előtti III. században.

Harsányi Kálmán a modern élet sok súlyos tanulságát rejti ebbe az exotikus történetbe.

Himjár, az „Aranyváros“ tizenhatesztendőös gyermekkirálya agg nevelőjével Arubával beszél. A kincs, a gazdagság mindjobban szívére nehezedik az ifjú királynak, ki elkíváncozik fényes palotájából, szeretné megismerni az életet, a port, a szennyet, a sarat. Aruba felvilágosítja, hogy ez neki tilos, nem szabad elhagynia a palotát, egyik őse sem tette meg. Himjár elárulja, hogy palotájának keleti terraszáról megfigyelte, hogy az emberek maguknak sárból építenek lakást, neki aranyból építettek. Ráveszi nevelőjét, hogy kimenjen vele a világba. A király ruhát cserél Meonnal, a vándor csepürággal és így szökik ki a palotájából Arubával. A második színben az emberek közt van az álruhás király és megtudja tőlük, hogy ők minden munkájukat és egész életüket csak a király számára

áldozzák. A király megszánja őket és szétosztogatja köztük ékszereit, aranyát, hogy ne kelljen többet nekik magukat a királyért feláldozniok. Szívére akarja ölelni a népet, de ekkor megjelenik egy főrangú és visszaparancsolja a királyt a palotába.

A harmadik színben felkoncolják a tömeget és Meont a kutyák elé vetik.

*

Ugyancsak a modern élet tanulságait rejti egy másik exotikus történetébe *Az atyamester* címűbe. A történet színhelye Vác városa 1485-ben.

Az atyamester Ecsedi Báthori Miklós váci püspök udvari képviselője, részeges, lusta, vénember. Fölkeresi őt Báthori István országbíró, a püspök bátyja. Tőle tudja meg, hogy a püspök elküldi őt és helyébe Fillipino Lippit bízza meg palotája képei- nek megfestésével. Az atyamester levelet diktál Fillippino számára s közben belép az olasz művész és végighallgatja a levelet, amelyben az atyamester arra kéri, hogy „ezt a talpalatnyi szikes magyar földet“ hagyja meg neki. Fillippino megöleli a korhely atyamestert és lemond a püspök megbízásáról.

*

Rikító pesszimizmus és riasztó realizmus füllesztí át az *Esquilinusi temető* levegőjét. A darab Rómában játszík, a Kr. előtti 53. évben.

Az esquilinusi temetőben, a rabszolgák temetője, betemetett közös sírok, szemétdombok, tetemekkel félig megrakott és újonnan ásott gödrök váltakoznak. A hajcsárvezető a szemetes kordélyokat igazgatja; szeméttel földik be az elhalt rabszolgákat és Maro gladiátor aznap elhalt felesége sírgödörébe elhullott lovat dobnak. A Forum Romanumon Sentius szónokol. Azt fejtegeti, hogy az esquilinusi temető dögvészt fog Rómára zúdítani; kifejti, hogy undorral tölti el az a tudat, hogy Róma rabszolgáit egy gödörbe veti a szeméttel és hullott állatokkal. Ez az ocsmány kegyetlenség a rómaiak úri mivoltának szégyenfoltja. Felszólítására éjjel elkísérik őt Flavius Flaccus, Licinius Gaeta a bűzös temetőbe. Itt találják Maro fiát, ki elhalt édesanyját keresi. Sentius el is indul vele és megtalálja a sírt, amelyben az asszony és egy ló fekszik temetetlenül. Sentius visszatántorodik és eltávozik barátaival, a fiú rémületében

Sentius tógájába kapaszkodik, a tóga elhasad és Sentius arcul-üti a szegény fiút, mire Licinius kegyetlenül gúnyos mosollyal kérdi: „hogya is mondtad a forumon, Sentius?”

Harsányi Kálmánnak van még egy kis darabja, az *Ahasverus*, melyet a szerző a drámai miniatűrök második kiadásából kihagyott s itt csak a teljesség kedvéért említünk meg. Ebben a józan igazságtól elszabadult fantáziája a két latorral olyan útszéli társalgást végeztet, mely lehetséges egy lebujsztalánál, de mindenképen lehetetlen a keresztrefeszítés borzalmas kínjai között,

Az említett kis drámai játékok tárgya a történelemből való, de a történelmi tárgy megfürdik a szerzőnek sajátos, egyéni fantáziájában, egészen különleges szintet kap és bizarr életre ébred.

A korán elhúnyt író új csapást vágott a kitaposott ösvények között, sokszor bizony tévovázva haladt, de erős, folyton izzó talentuma korán feltűnést keltett. A drámai miniatűrök kötetének minden során a vérbeli költő szabadossága érzik.

*

Harsányi Kálmán 1921—1927-ig a *Magyarság* című napilapban közölte a Nemzeti Színház bemutató előadásairól szóló, nagy felkészültséggel és finom érzékkel írt bírálatait. A drámában és a színész játékában mindig a lelket kereste és ítéleteiben ritkán tévedett. Színi bírálati összegyűjtött munkái VI. kötetében jelentek meg „*Színházi esték*” címen 1928-ban.

Igen sikerültek angolból, franciából, spanyolból fordított drámái. Ezek közül kiemelhetők *Maurice Maeterlinck Pelleas és Melisande*, *Calderon Az élet álom* és *Shakespeare Othello* című fordításai.

Az „Ellak” költője azok közül a kevesek közül való volt, akiket díszei közé sorozhatott a mai magyar irodalom s mégis a nagyközönségnek szinte úgy kellett felfedeznie a Nemzeti Színház bemutatóján. A mi színházi életünkben furcsa idegenként jelent meg Harsányi Kálmán. Pedig csak annyi történt, hogy a Katona Józsefek járta úton, amelyről a magyar drámaírás sok ünnepelt nagysága letért, elérkezett az irodalom nagy hagyományos küldetéséhez, nemzeti céljaihoz...